
Ivan Rynda: Naučit se věnovat druhému pozornost

Kancelář doktora [Ivana Ryndy](#) z [Katedry sociální a kulturní ekologie](#) [Fakulty humanitních studií UK](#) je plná nejrůznějších předmětů, kterých si nelze nevěnovat pozornost. Na základě jedné takové obyčejné pracovní návštěvy jsme se rozhodli, že je třeba o nich zjistit víc.

Dárky, kam se podíváš

Dnes jsme u Vás v kabinetu, kvůli různým upomínkovým předmětům, které tu máte vystavené. Od koho jsou?

To bude dlouhý příběh! Naše Katedra sociální a kulturní ekologie učí a bádá právě osmnáct let, protože jsme začali ve šťastném roce 2001, rok po otevření Fakulty humanitních studií jako celku. Zatímco [fakultu jsem jen spoluzakládal s jinými velkými tvůrci](#), katedru jsem si založil téměř rukama, byť s radami přátel. U nás to funguje tak, že navzdory vedení školy, které by samozřejmě rádo, aby to odsejvalo, aby studenti absolvovali v řádných termínech a rychle, já je přemlouvám k tomu, aby neabsolvovali *ihned*. Víím, je to možná chyba, ale musím to vysvětlit a stojím si za tím. Všechny studentky a studenty přemlouvám, aby dva roky chodili pilně do školy a o diplomce jen přemýšleli, ale nepracovali na ní, protože náš obor tradičně poskytuje zhruba o třetinu předmětů a přednášek víc, než by musel. Vypisujeme spoustu povinně volitelných kursů, protože obor je až příliš široký a my se snažíme studentům opravdu poctivě připravit funkční základ různých vědních oborů tak, aby měli možnost pochopit, co je to udržitelný rozvoj v celku a jak jej lze později uplatnit v praxi. Proto ve velké většině nestihnou diplomku do konce druhého ročníku napsat; a já se na ně nezlobím, naopak je za to chválím. Protože napřed by měli poctivě chodit do školy, všechno se naučit, splnit veškeré povinnosti, a když je naučeno, splněno, všechny státnice složeny a chybí jen ta diplomka? pak je vyhodím. Vyhodím do světa, do zahraničí, pokud se mi to podaří, protože soudím, že by měli užít svého statusu studentů, měli by si užít [Erasma](#) a veškerých studentských vymožeností, jež v tomhle věku a s tímto statutem mají. Měli by získat zahraniční zkušenosti odborné i ty osobní. Až se v pořádku vrátí, pak ať teprve stihnou v povoleném časovém limitu napsat poučenou absolventskou práci. Myslím si, že pro další život je tohle dobrá strategie: studium důkladně využijí a něco se naučí.

A s tím, konečně, souvisí ty dárky! Aby se studenti dostali na dobrou zahraniční školu, potřebují dobré doporučení. Takové ovšem nepíšu na dva řádky, ale na dvě stránky, protože si zakládám na tom, že svoje studentky a studenty opravdu dobře znám, takže nepíšu jen pár formálních slov, ale charakteristiku na míru, kde se snažím o individuální popis skutečné jednotlivé lidské studentské bytosti. A věřím, že to dokonce i na ty zahraniční školy víc zabírá, je-li za doporučením vidět konkrétního člověka a ne jen formality jako „výborné studijní výsledky“ a nazdar. A za odměnu, za mou práci a podrobné doporučení mají studenti povinnost, a konečně odpovídám na váš dotaz, přivezt ? přírodninu. Úplatky se na naší katedře nevedou, úplatky nepěstujeme, ale přírodniny nejsou úplatky! Řekněte, je kámen nebo plod úplatek? Musí to ovšem být vlastnoručně sebraný kámen, nejlépe přírodnina s příběhem, aby bylo jasné, kde byla sebrána. Studenti tedy přivezou přírodninu ? a to je moje odměna za několik let práce. Dar je to danajský, protože setřít prach tady nebo doma pak trvá čtyři hodiny. Musím všechny přírodniny zvednout, musím z nich ofoukat prach, pak teprve setřu poličky pod nimi a pak to zase narovnáám na místo... Čtyři hodiny. Příšerné! Proto mám taky všude nepořádek a špínu, ale to mi zas až tak nevadí.

Občas některé studentky přivezou opravdový úplatek, jako třeba bonboniéru. Proto máme zaveden institut *odvetného úplatku*. Odvetný úplatek, prosím, není ruka ruku myje a korupce, to je institut, abych se nemusel stydět. Za tím účelem chovám trvale v zásuvce nejméně jednu Studentskou pečť, protože ta se tak už názvem nabízí, a když studentka přiveze bonboniéru a říká například, že ji nepoveze zpátky, protože je opravdu originál ruská, předám odvetný úplatek. Za přírodniny se však odvetný úplatek neuděluje ? protože ty jsou za doporučení a z kamarádství. Pokládám je za dárek, který si můžu vzít, aniž bych se cítil zkorumpován.

Pamatujete si první takový dárek, který jste dostal?

Ani náhodou. Víte, já si své studentky a studenty *pamatuju*, ale dárky jen některé. Tak třeba vím, kdybychom začali typickými nula jedničkami (*ročník zápisu 2001*), že Vojta Máca, dnes úspěšný doktor věd a vědec Centra pro otázky životního prostředí, mi přivezl nádherný mramorovaný kámen z Kanady. Ten mám doma. Radunka Veselá ? studentka metr pětáosmdesát, věčný úsměv, typická nula dvojka, přivezla z národního parku Hardangervidda v Norsku tento kámen. Nádherný národní park, kde byla se svým klukem, s nímž dnes mají tři šťastné děti. Radka si od nich jezdí jedenkrát ročně odpočinout na Letní školu absolventů, již si naše studentky samy založily a každoročně ji dobrovolně provozují, protože mají naši školu rády. Proto studenti i z prázdnin a dávno po promoci pořád ještě vozí třeba chumáč vlny nebo kamínek; tenhle je nádherně porostlý lišejníkem. Dodneška jsem nenašel příležitost, abych se zeptal, jestli je živý, nebo ne, ale docela bych ho podezíral, že žije jen ze vzduchu a z inspirativního ovzduší naší katedry, samozřejmě! Michalovi Jonákovi jsem nepsal jedno, ale sedm doporučení, protože víc univerzit Austrálie nemá. Popravdě řečeno, tahle doporučení si byla podobná... Michal tam úspěšně studoval půl roku na jedné z nich. Byl hodně zaměřený na šetrné využití krajiny, cestovní ruch a turistiku a jeho studijní pobyt se vyplatil i katedře, protože přivezl zkušenosti a literaturu, která prostě u nás není úplně běžná a ani na webu není. Australská zkušenost, přestože je svět globalizovaný, se opravdu lišila, takže pohled Australanů například na destinační management je jiný než pohled stísněné malé Střední Evropy. A za doporučení přivezl Michal Kopi Luwak. Víte, co je Kopi Luwak? Já jsem hodně na kafe, studenti to vědí, nalévám se jím od rána do večera; a nejlepší je to, které projde zažívacím traktem.

Cibetky!

Správně! Cibetky. Proto také na dveřích na záchod v Mamacoffee, které založil jeden z mých studentů, Daniel Kolský, není ani panáček, ani panenka, ale cibetka. Protože v Londýnské ulici je Mamacoffee tuze maličké, záchod je unisex pro obě pohlaví, chlapeček ani holčička se tam nehodí, ale cibetka je dobrá. Michal se vrátil a přivezl trochu drahého Kopi Luwak, které jsme si slavně uvařili a popili. Bylo to delikátní a úžasné, ačkoliv popravdě se to kafe chuťově moc neliší od toho nejlevnějšího, co já škludil kupuju... Tož jsme vypili Kopi Luwak a potom – (*ukazuje jeden z dárků*)

Předpokládám, že toto je cibetčí produkt!

Jste bystrá! Je to opravdu původní cibetčí produkt, prosím, slepenec z kávových zrn prošlý zaživacím traktem cibetky. To je velká vzácnost, velmi si jí cením a mám ji tu na čestném místě! Jak říkával [Josef Kružík](#), vděk není pedagogická kategorie; já to po obdržení tohoto daru vyjadřuju méně slušně. Říkám, že si s těmi studentkami a studenty dám nelidskou práci, dřu se s nimi, napíšu jim sedm doporučení a oni mi potom přivezou ? hovno! Ale na rozdíl od jiných stěžovatelů já to mám věčně podložené.

Nelly Anufrieva byla úžasná studentka ze střední Sibíře, která pilně a věrně chodila už na bakalářském stupni na všechny přednášky [sociální ekologie](#), pak si je na magisterském studiu dala ještě jednou komplet celé a tak se lépe naučila česky. To byla opravdu férová skvělá ženská, měl jsem ji moc rád; česky se nakonec naučila moc hezky a za práci s diplomkou mi přivezla šišku. Ze Sibíře, Nelly byla odněkud od Novosibirsku, a limbová šiška je opravdu nádherná.

Zmiňoval jste, že máte nějaké předměty tady v kanceláři, nějaké doma. Podle čeho si vybíráte, co tady zůstane a co přijde k Vám domů?

Ani si nemusím vybírat. Přiznávám se, že abych ušetřil hodinu a půl času cestou do [Jinonic](#) a zase zpátky, studenti jezdí na konzultace i k nám domů, myslím si, že dokonce i rádi. Proč by jinak jezdili i o víkendech? U nás doma ve Strašnicích se dokonce i zkoušelo, mnoha vítězství i dočasných porážek bylo dosaženo na zahrádce; a přírodnina pak bydlí tam. Jindy mám specifický důvod, například sérii sopečných dárků jsem shromáždil doma, patří k sobě. Výjimku zatím představuje tento pozoruhodný sírový útvar: to je prosím čistá síra. Je z Bali, zůstal nějak tady, zřejmě proto, že je takový optimisticky žlutoučký. Z Bali máme už dvě diplomky, opravdu moc pěkné, ale i z jiných exotických východoasijských destinací. Abyste neměla podezření, že zkoušení doma přináší úlevy! Před časem přišli na zkoušku dva členové expedice Waragi. Tu si vymyslely dvě studentky z letošního druháku. Hodně se učíme o rozvojové pomoci a o její naprosté planetární nezbytnosti. Jestliže nepomůžeme chudým zemím dosáhnout alespoň trochu důstojné životní úrovně, nepřežije nakonec na planetě nikdo. Protože globální problémy biosféry spoluzavíňujeme všichni, bohatí i chudí: když oni nebudou mít aspoň trochu důstojné životní podmínky, nebudou se samozřejmě na řešení globálních problémů podílet. Ty dvě slečny, Míša (míněna malá Míša ? v tom ročníku máme tři, tahle je z nich nejmenší) a Nikola to pojaly po svém. Sehnaly velmi šikovně sponzory a výrobce a nakoupily neobyčejné množství dámských vložek, samozřejmě takových, jež jsou na opakované použití, dají se prát; protože je vezly do Ugandy. Tam a v podobných zemích je samozřejmě deficit hygienických potřeb důvodem, proč dívky nemůžou třeba tři čtyři dny v měsíci chodit do školy. Nikola s Míšou skutečně dopravily do afrických pustin obrovský balík pracích vložek a naučily je používat příslušné domorodé slečny. A protože se má spojit příjemné s užitečným, máme teď v plánu několik různých diplomek na téma rozvojové pomoci. To téma se dá pojmut [antropologicky](#), jako pomoc z perspektivy udržitelného rozvoje, [sociologicky](#) i jinak. Je jasné, že vzniknou diplomky dobré i užitečné! Pomohl jsem sehnat v České komisi pro UNESCO, v UNEPu i jinde kontakty, třeba pracovníka ministerstva vnitra, který úspěšně na základě grantů ve Střední Africe vyučuje infromatickou gramotnost. Věřím, že přijde spolupráce i nějaké sponzorské peníze; lidé i věci se mají dávat dohromady. A ti dva studenti? Na expedici Waragi jeli spíše jako bodyguardi a den před odjezdem „zkusili“ důvěřivě zkoušku ve Strašnicích v naději, že bude jednodušší. Neuspěl ani jeden: žádná protekce za rozvojovou misi, ani ze Strašnic neplynou ani minimální výhody. Přesto se pánové neurazili, dnes mají zapsané čestné dvojky na druhý pokus a přivezli tenhle krásný ugandský plod. Nejenom kameny jsou krásné... Třeba tyhle lusky mi přivezly dvě slečny z Kréty, kde jedna z našich absolventek úspěšně zužitkovává své znalosti o šetrném vztahu k přírodě a životnímu prostředí jako průvodkyně nějaké cestovky. Všichni její spolužáci už ji navštívili. Jen já ne, ale jednou to stihnu. Zdeňka si Krétu zamilovala a přivezla mi tenhle chomáč ovčí vlny, protože krétské druhy ovcí u nás nemáme.

Výchova dorostu

Jak se Vám líbí třeba támhleten obrázek?

Ten s papoušky?

Mohli by to být i papoušci. Není to přesný portrét, je invenční! Mně připadá krásný.

Rozhodně bych sama takhle papoušky nenamalovala, takže všechen můj respekt.

Já bych to rozhodně také nedovedl. Říkáte to krásně, všechen respekt! Jenže ptáci jsou krásní i proto, že je namalovala Johanka. Johanka je už naše studentka, přesto, že jí je teprve dvanáct let. Jmenuje se Johanka Černá a je to dcera Kateřiny Jirsové z našeho skvělého Sekretariátu bakalářského studia. Johanka je fanatik do ptáků, ve svém dvanáctiletém dívčím věku je už zdatnou ornitoložkou. Nosím jí občas ornitologické publikace odborné i neodborné, které dostanu třeba darem za přednášku. Přinesu super odbornou knihu, kterou sám nestíhám, pro ty krásné fotky a obrázky těch ptáků? a pak se dočkám strašlivého překvapení, protože Johanka nejenže si prohlídne fotky: ona ty knihy čte. Ona je totiž doopravdy dobrá, zatímco já s jistotou rozeznám tak kachnu od Strnada. A pak máme přednášku z druhové ochrany živočichů, třeba o *Ciconia nigra*, to je čáp černý, a o jeho proslulém putování z Afriky do Čech s vysílačkou v batůžku – znáte čápici Kristýnu? Můj kamarád Franta Pojer mapoval trasy tahů čápa černého v přímém přenosu rozhlasem. Čápům dávali batůžky s vysílačkami, takže je mohli sledovat po dobu několika let; měli je pojmenované křestními jmény. A když přijde v cyklu přednášek významných odborníků o druhové a územní ochraně řada na Františka nebo na ředitel České společnosti ornitologické Zdeňka Vermouzka, přijde i Johanka a vážně a důstojně poslouchá vysokoškolské přednášky; a pak mi iniciativně namaluje takhle krásný obraz. Není výmluvný? Neměl jsem rámeček a jet do IKEi nemám čas, takže pod ním v rámu je jmenování členem rady Agentury ochrany přírody a krajiny České republiky. Jsem na ně hrdý, ale obrázek od Johanky je Něco. Protože dodržujeme institut odvetného daru, musel jsem obrázku nějak čelit. Mohu recitovat?

Jistě.

*Johančini ptáci
Nade dveře u mne v práci
přiletěli modří ptáci;
do práce mi nade dveře
přinesli zelené keře,
sluníčko, kus oblohy.
Od té doby každé ráno
o radost mám postaráno!
Nenadávám na budíka,
jen ať zvoní, ať si tiká,
já vyskočím na nohy,
abych viděl, jak si v práci
vedou Johančini ptáci!*

To je vlastní tvorba?

Ano, velmi osobní. Pro Johanku. Kateřina říkala, že se to Johance líbilo.

Takže si v ní pěstujete budoucí studentku?

Právě tak. Takhle my si odchováváme dorost.

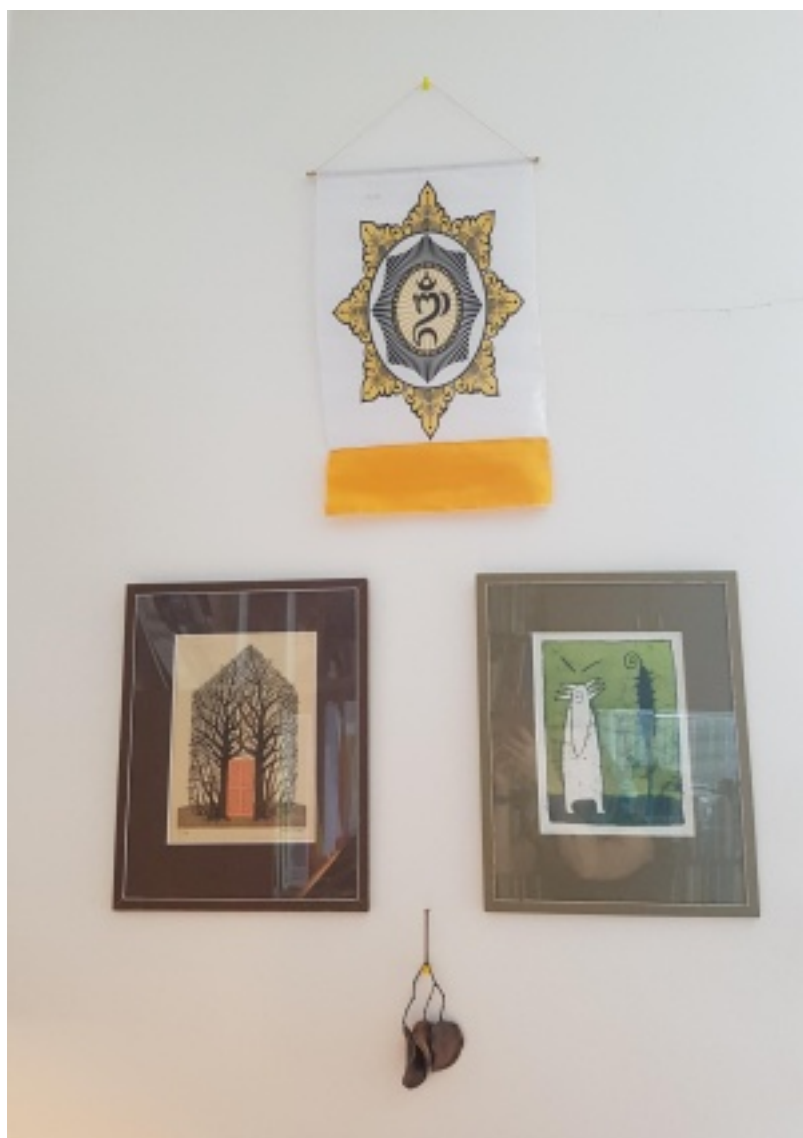
Učení je věda

To je neuvěřitelné nasazení!

To jste řekla hezky. To je *opravdu* nasazení – a potěšení současně. Škola, škola má být nasazení, a jde o to, čím, pro koho a pro co. Pořád ještě mne dokáže do živa rozzuřovat scientometrie založená na publikacích nesmyslných článků, které nikdo nečte, jsou psány s odporem a existují jen proto, aby v databázi byla fajfka. Sám jsem byl samozřejmě také donucen několik málo podobných napsat. Dobrých publikací si pochopitelně vážím, ale o některých svých vlastních, o cizích nemluvě, mám své mínění. Univerzita není prvotně prostředím pro produkci vědy, o tom jsem hluboce a bytostně přesvědčen. Univerzita je prostor, polo-veřejný, který slouží vzdělávání, výchově a osvětě mladých děvčat a kluků. Aby bylo možné vzdělání dobře předávat, musí sám učitel trvale studovat, bádát a trvale tvořit. Jenže to by přece naprosto přirozeně mělo platit už na základní škole! Ovšem primárním, a dnes už často (vedle osobní kariéerní dráhy) i konečným účelem nesmí být osamělé sepisování smysluprázdných textů. Naopak! Prvním úkolem učitele je vytvořit prostředí, prostředí komunikace. „Komunikovat“ neznamená spolu mluvit: latinské *communicare* znamená „společně něco sdílet, činit něco společným“. Proto je základní podmínkou školního prostředí i vzájemná osobní znalost, známost ? a *důvěra*. Prostředí musí být interaktivní, musí se v něm stále něco dít, odehrávají se tam příběhy, které se společně prožívají a sdílejí. Proto musí učitelka a učitel se studenty žít. Celý výsledný smysl všech těch drobných, ze země sebraných dávků, celý smysl zahraničních cest, doporučení, odvetných dávků, básniček a obrázků je v tomhle. Nejde o úplatné *pozornosti* – cílem je naučit se věnovat druhému pozornost. Až v pozorném naslouchání druhému, ve znovu a znovu opakovaném vyhodnocování informací, znalostí, názorů a postojů vzniká to, čemu (často bez jakéhokoli promyšlení podstaty) říkáme *kritické myšlení*.

To, oč se cíleně snažíme s mými kolegy na naší katedře osmnáct let, je vytváření party, vytváření dobrého lidského společenství, ve kterém je vztah učitele a žáka stále ještě asymetrický, protože asymetrický je a má být, ale zároveň je důvěrný a přátelský. Už jenom oslovení je důležité. To, že dětem vykáme, ale říkáme jim křestním jménem, a oni mě oslovují titulem, protože jsme na akademické půdě, je dobrým vyjádřením té asymetrie. Ale současně můžeme mít opravdu dobrý přátelský vzájemný a vnímavý vztah. Teprve v tomto vztahu a v tomhle prostředí se vytváří nejenom skutečná znalost, znalost toho, co znamená dobré lidské společenství, ale také znalost toho, co všechno znamená a obsahuje příroda a její ochrana, ale vytváří se také dovednost. Vytváří se postoje. Nejenom znalosti, ale dovednosti a postoje, jak přistoupit ke světu, k životu. Nejde o to přistup vnutit; součástí kritického myšlení je nabídka alternativ, umožnit si svou lidskou pozici vybrat, utvořit, upevnit. A tento vztah cítí naši studující velmi silně; proto si starší ročníky samy vymyslely letní školu absolventů (LŠA). Karel Strnad (*tajemník fakulty, poznámka autorky rozhovoru*) by mi asi vynadal, kdybych platil lidem, kteří mají tři roky po obhajobě, terénní praxi. Proto už si ji později platili sami, ale když vstupujete do první zóny národního parku nebo CHKO, kam se veřejnost nedostane, ale my ano, protože máme na Správách přátele a odborné spolupracovníky a výjimka ze zákona to umožňuje, nemůžete tam vodit padesát lidí. Skupině věrných jsem proto musel se slzou v oku praxe zapovědět, jinak by jezdili pořád. Mělo to ještě jeden důvod: večer si s nimi v hospodě povídám a nevěnuji se prvkům, a to nejde. A tak si natruc založili vlastní letní školu, která probíhá vždy týden před oficiální letní školou pro první ročníky. Mají úplně stejný program jako letní škola, na níž vyrůstali: celý den v terénu s výborným průvodcem ze Správy CHKO nebo Národního parku, večer odborná přednáška nebo diskuse s místními zajímavými lidmi, hospoda. Více než pět dnů takového denního režimu je samozřejmě už letální dávka. Na LŠA udělám večer také přednášku, protože ji na mně chtějí, ale ta už není úplně odborná, je polo legrační a polo vážná: týká se tradičně uplatnění absolventů. Oni už na to téma obhájili dvě diplomky, takže uplatnění nejen sledujeme, máme to podloženo jak kvantitativním, tak kvalitativním výzkumem. Sledujeme, jak se našim absolventům daří ve světě a v životě, kde pracují a čím přesně se zabývají a všichni si vyměňujeme zkušenosti. Letní škola je takové dobré společenstvo, doufám, že některým vydrží po celý život... Stejně jako kritické myšlení.

Dárky zas a znova

Tady ta vlaječka je taky z Indonésie; pracuje tam Šárka Bartůšková. Dělal na naší katedře i tajemnici, šikovná holka. Na této fotce je Šárka v obleku zvaném „atombordel“: podívali jsme se do největšího povrchového dolu v republice. Organizovala to Šárčina spolužačka Eva Blažková, ona je z Jirkova, k dolům má vztah. Dosáhli jsme toho, že všichni bezpečnostní technici mají noční můry ještě dnes: dostali jsme se až pod kráčejší rypadlo. Vidět kráčejší rypadlo v televizi je něco jiného. Teprve když stojíte uprostřed důlní pustiny pod kolosem velkým jako Petřínská rozhledna, dojde Vám, co je to devastace přírody a krajiny. To skutečně musíte *zažít*. Druhou polovinu praxe jsme strávili v Krušných horách, třeba v druhých největších rašeliništích České republiky, ale studentům se úplně stejně líbil pobyt v dole, ta špinavá *druhá příroda*. Šárka se dnes žije jako chrámová tanečnice na Bali. Spolupracuje s dvěma nevládními organizacemi a učí děti na Bali angličtinu. Učí je také euroamerické kultuře, snaží se velmi jemně, protože naše děti vědí, co je to kulturní diverzita, „neznásilňuje“ je. Prostě učí děti angličtině a slušnému vztahu k přírodě, aniž by je zbavila jejich původního vnímání světa, a ve volných chvílích tančí v chrámu a vrací tak globální společnosti to, co do ní investovala...

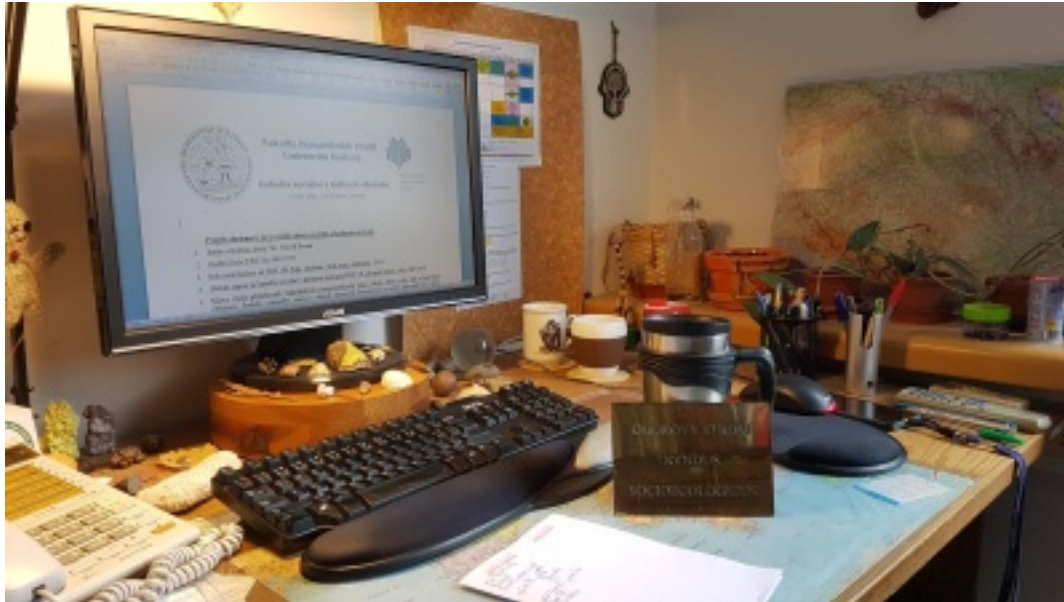
Oblíbenci?

Který kousek je Váš neoblíbenější? Máte takovou věc?

To ani nejde. Žádný student ani studentka přece nemůže být neoblíbenější. Jsou, pravda, milejší a méně milí a učitel, který tvrdí, že je naprosto objektivní a spravedlivý a nemá žádné oblíbence, lže. To prostě není pravda. Někdo se Vám líbí na první pohled, je Vám sympatický a příjemný. Z posledního prváku třeba Vladyslav, chytrý a nadaný filosof, velmi hloubavý. O přírodních vědách neví vůbec nic, takže je savý jako houba a moc ho to u nás baví; a svým spolužačkám a spolužákům pak někdy pomáhá pochopit myšlení velkých filosofů. Studentky, které upečou a přinesou a berou školu v dobrém slova smyslu osobně, to je taky radost učit; a některé jsou botaničky srovnatelné s našimi průvodci na praxích. Ne, nemám neoblíbenější studentku nebo studenta a nemám neoblíbenější dárek.

Máte tady něco i skutečně raritního?

K nejrarejším patří třeba ta síra, cibetčí výkal, láva z Koreje nebo cholla. Drobnosti dostávám i za vedení diplomky. Některé promýšlíme celé měsíce! Jednoho dárku si ale cením hodně. Je to „Oborový strom Ryndus socioekologikus“, který mi docela malinký, vyrýpnutý v Toulcově dvoře, darovali studenti k padesátinám a společně jsme ho zasadili tady v areálu, kde má svůj strom i Miloslav Petrušek nebo [Zdeněk Pinc](#). Můj strom je jasan, abych byl jasné mysli, nepodléhal pesimismu a zkoušel vídně, a dostal jsem k němu cedulku se jménem, kterou jsem tam měl pověsit, ale nedopadá to... Dokud byl jasanek malý, nedala se na něj cedulka pověsit, protože by ji někdo ukradl. Teď je jasanek veliký, ale já už na něj nevylezu ? uběhlo patnáct let.

Trochu výjimečný, ale pravidelný dárek jsou kalendáře, oblíbený dárek studentů: oni se nafotí, vyberou fotky ze všech terénních praxí a letních škol a vytvoří nádherný kalendář se svými portréty i portréty učitelů naší nejskvělejší katedry. Když je to napadne, poznamenají tam i svátky a narozeniny, ale to já nestíhám blahopřát. Je jich moc. Poslední ročník na Vánoce tradici porušil a já jsem zesmutněl. Víte, co mi ale dali? Za prvé tento batoh, je z Kanady a neuměl jsem ho na webu sehnat; ten starý už byl tak roztrhaný, že se nedal ani zašít; všimli si toho a složili se na nový. Má nejvíc kapes na světě! To byl velký dárek, trochu jsem se styděl si ho vzít. Expedice Waragi nás inspirovala k debatě o osobní hygieně a lidských právech v souvislosti s rozvojovými zeměmi ? a tak jsem dostal mýdlo, obrovské mýdlo. Vážilo dvě kila, byl

na něm nápis „sociální a kulturní ekologie“ a musel jsem ho rozpoltit na osm dílů, protože jeden každý z nich je velký jako normální lidské mýdlo, a poctivě ho vypotřebovávám. Nevypadá to, že být učitelem sociální a kulturní ekologie je neobyčejně lukrativní profesí? Ale i starost. Proto jsem dostal tuhle kšiltovku: vpředu nápis „Duchovní otec SKE“, vzadu oko, abych viděl i opozdilce za sebou. Slouží totiž jako nejen jako pokrývka hlavy, ale především jako identifikátor, aby byl pedagog, když ho potřebujeme, dobře vyhledatelný v podrostu – proto je tak ostře červená.

Katedra vepsaná pod kůží aneb Tvoř

Poslední dárek je snad nejméně obvyklý, dostal jsem ho taky k Vánocům. Co je na něm zvláštního? Někdo používá v mailech pozdrav „ahoj“, „nazdar“ nebo „zdar“. To se mi zdá málo. Končím korespondenci pozdravem „Tvoř!“. To proto, že poměr mezi lhostejností a tvorbou je tím, co dává smysl a hodnotu individuálnímu lidskému životu. Poměr mezi lhostejností, netečností až pohrdáním svým okolím, přírodním i společenským, a mezi tvorbou, kdy aktivně vytvářím vztah, vztahuji se ke svému okolí, k rostlinám i k lidem, navazuji nitky, tvořím novou myšlenku, protože jenom v aktivním veřejném polo-veřejném akademickém prostoru plném vztahových nitek se mohou narodit nové myšlenky a nové pozvání. A to je ta tvorba. Člověk, který celý život něco tvořil, byť by to byly jenom maličkosti, měl šťastný a naplněný život. Lhostejný člověk ho nemá nikdy. A tak přijedeme na jednu jarní terénní praxi. První večer, po denní práci, přijdou studentky a studenti a říkají: „Hleďte *Tvoře*, pane doktore.“ Nevěděl jsem, co jsou *Tvoři*! ? Měli je namalované porůznu po těle, každý *Tvoř*! někde jinde. Dost jsme se pobavili, ale po půl roce mi darovali k Vánocům tohle. Tentokrát ne kalendář, ale fotografie jednotlivých „*Tvořů*“ (*nápisy „tvoř“*, *poznámka autorky rozhovoru*) a tabulku se jmény, v níž jsem měl uhodnout, komu který patří. Na jaře jsem myslel, že jsou nakreslené, ale teprve díky fotografiím mi došlo, že je to *natrvalo*. Jsou trvale udržitelné, vytetované.

To mají opravdu katedru vepsanou nadosmrť.

Ano, mají étos našeho oboru zadřený hluboko pod kůží, a mají jeho znak i na kůži. Asi to vyjadřuje, oč se snažím.

Máte ještě nějaké speciální dárky, kterými byste se chtěl pochlubit? Co tenhle stříbrný strom?

Ano, to je dar od Chaima Messinga, což je nejmocnější ochranář Střední a Severní Izraele. Znak ? strom jsem dostal za výzkum, který jsem podnikl v Izraeli ohledně biosférických rezervací a vody. Zároveň mi slíbil, že až přijedu příště, budu se moci podívat i do míst, kam mě zatím nepustili. Ale vraťme se k diplomkám. Když se blíží termín odevzdání, napíšu lajdákům mail. Oni se neozvou; napíšu SMS. Třetí stupeň je telefonát, čtvrtý, nejostřejší a zřídka, znamená, že je vyhledám v místě jejich přirozeného výskytu, v přírodě nebo v hospodě. Tak je někdy upomínám rok, dva a z drtivé většiny nakonec tu diplomku vyrazím. Příkladem je třeba příběh Mikuláše Ferjenčíka. Mám rád sémantický diferenciál, třeba když primátor Pavel Bém označí svou „prvorepublikovou vilu“ za „chudý meziválečný domek“. To je rozdíl denotací a konotací: entita je těž, ale chudý předválečný domek zní poněkud jinak než prvorepubliková vila. Snažil jsem se tedy studenty naučit rozdíl mezi smyslem a významem a v závěru diferenciálu jsem napsal dvojici: „kopírovat - krást“. Přišel chlapec, padesát kilo živé váhy, vlasy na lopatky a zahlásil: „To jste si tedy dovolil dost, až do teď jsem chodil na přednášky rád. Víte, kdo já jsem? Já jsem Pirát!“ Tak jsme se spřátelili s Mikulášem Ferjenčíkem, který pilně chodil na předmět Budoucnost demokracie, jenž po léta pořádám pro bakaláře. S Mikulášem už to začalo připomínat lidové tradice. Máme Vánoce, napíšeme mail Ferjenčíkovi, blíží se Velikonoce, tak napíšeme SMS, přišel slunovrat, tož mu zavoláme; a příští rok se cyklus opakuje. Tak nám plynul s Mikulášem čas a po mnoha příjemných konzultacích u mne ve Strašnicích tu bakalářku konečně napsal. A můj kamarád Zdeněk Pinc uvedl v oponentním posudku, že kdyby měl za dobu svého akademického působení sestavit top ten absolventských prací, tato by mezi nimi nechyběla. No, trochu zásluhu na tom má i Mikuláš! (*smích*) V tomto případě jsem sice napsal řádný posudek vedoucího, ale při obhajobě jsem jej nahradil pohádkou. Pověděl jsem o tom, jak kdysi před dávnými lety Institut základů vzdělanosti (předchůdce FHS UK, poznámka autorky rozhovoru) potřeboval založit fakultu, a důstojní otcové zakladatelé napsali první akreditační materiál. Universitní senát návrh smetl; pronesl jsem tehdy plamennou řeč a navrhl jsem koncepci nezamítat, ale dát ji k přepracování. Pak přišel pan rektor a říká: „Krásně jste to řekl, pane kolego, teď ten materiál taky napište!“ A tak jsem dostal spoustu podkladů od desítek chytrých kolegů a kolegů z IZV, radil mi [Jan Sokol](#), Milan Petrušek a [Zdeněk Pinc](#); a takhle vznikla [Fakulta humanitních studií](#). A to je ta pohádka: byl jeden institut, v institutu Pinc a já, z institutu fakulta, uběhlo dvacet let, já jsem našel chytrého studenta a Zdeněk napsal posudek o práci do nejlepší desítky. Práce se daří, ale pohádka není konec: Mikuláš u mě byl o Vánocích na návštěvě s manželkou Blankou a s ani ne ročním

synem, který je střízlík jako tatínek, ale tuze čilý, takže nám bříškem krásně vyleštil parkety. A Mikuláš snad jednou u nás dokončí i magistra, pokud ho voliči nezvolí!

Katedra plná příběhů

Vaše katedra je plná příběhů!

Povím Vám ještě jeden. V roce 1998 jsem nastoupil na poslední rok volebního období jako pražský zastupitel. V jednání bylo právě zasedání Světové banky a Mezinárodního měnového fondu v Praze v roce 2001. Celý pražský magistrát chtěl akci zrušit, protože je prý na Prahu moc drahá. Přišli za mnou jako za nováčkem: „Ty jsi přece zelený bojovník proti globalizaci, tak se přidáš k nám a definitivně to odpískáme.“ Odpověděl jsem: „Dámy a pánové, každé malé děcko ví, že Světová banka nefunguje ideálně. Ale pro dobré trvale udržitelné spravování planety potřebujeme udržitelný rozvoj a taky funkční planetární globální instituce. Já jsem pro to, aby SB v Praze zasedala – udržitelnému rozvoji musí každý trochu pomoci.“ Toho se chytil vedoucí ekonomického odboru, jistý Jiří Paroubek, který mne pak vydatně zásoboval materiály, jak se akce vyplatí, dokonce i dlouhodobě, Moby Dick, tedy Palác kultury, Pakul, Lidojem, se za státní stamiliony vlastně levně zrekonstruuje a navždycky se pak krásně uживí. Jedna lež za druhou! Palác kultury a Paroubkovi přátelé jsou dotovaní dodnes. Asi se mi podařilo i část pléna přesvědčit, hlasovalo se a rozdílem asi tří hlasů se zasedání schválilo. Proto za mnou přišli novináři z BBC: když jsem to prosadil, abych tedy celý průběh zasedání SB komentoval. Chodil jsem tedy denně do studia na Václavské náměstí. Proč to celé vyprávím? Každý správný příběh musí mít pointu. Během zasedání se, jak je na naší planetě zvykem, sešli k protestům demonstranti z celé Evropy i světa. O kousek výš nad rozhlasovým studiem, na magistrále, se každodenně rozpoutaly střety mezi policií a třeba Antifou a mnoha jinými nevládkami a skupinami: jejich členové se dokonce systematicky školili v nenásilí i odporu vůči policistům. To celé pomáhal organizovat jistý Arnošt Novák. Je to anarchista, squatter, milovník přímé akce a občanské neposlušnosti. V roce 2002 složil přijímačky do prvního ročníku. Říkal jsem si: když on organizoval protesty proti zasedání, které já jsem jako přesvědčený liberální demokrat pomohl prosadit, mohlo by to být na katedře dobré. Tak jsem mu po druhém ročníku řekl: „Hodně čteš, Arnošte, jsi takový tichý a hloubavý, jen tak mimo školu jsi anarchista, nechtěl bys u nás učit environmentální sociologii?“ Už je to 13 let. Studenti získali úžasnou diverzitu! Lámou si hlavu, jak je možné, že já vykládám svět tak a Arnošt onak, ale oba máme velkou úctu a lásku k přírodě, k minoritám, oba nesnášíme Okamuru, útlak, útisk a oba jsme ochotni se poprat s podobnými idioty. Arnošt získal doktorát, ovšemže za práci o přímé akci, my se skvělým ekologem Michaelem Bartošem se zvolna chystáme do důchodu, ale už máme výborného pokračovatele v antropologovi Bobovi Kuříkovi, který vplul do výuky i terénních praxí jako jachta do zátoky. Studenty učíme odděleně, přeme se a hádáme společně všichni spolu s nimi na praxích, letních školách – a dokonce i na třídních hodinách, které nám pravidelně dávají zpětnou vazbu, co se nám, učitelům, na přednáškách daří a co bychom měli vylepšit. Máme totiž už dvacet let dobrou školu, dobrou fakultu s tradičně dobrými vztahy a porozuměním, která nám dává možnost se našim studentkám a studentům opravdu věnovat, ve společenství i jednotlivě, a naučit je – kriticky myslet, ale taky si vážit pevných hodnot. Jak říkal Karel Čapek: vzdělání ze sociální a kulturní ekologie je to, co jim zůstane, když všechno ostatní zapomenou!

A nezapomeňte tam napsat, Sáro, že jste se mnou měla andělskou trpělivost a krásně jste napsala všechno, co jsem jen tak halabala povídal!

Sára Wienerová
26. 6. 2018